

Kaotik Farkındalık Açısından Liderlik Mitinin Anonimleşmesi Ve Anarşist Adalar

A. Hıdır Eligüzel¹, Yağız Alp Tangün², K. Gediz Akdeniz³

ÖZET

Anarşist Adalar, insanların düşleme, düşünme ve davranma hallerini bir bütün olarak etik dokuyla ilişkilendiren bir model sunar. Tıpkı evrenin bütünlüğünü ele alan Karmaşıklık Bilimi gibi Anarşist Adalar Modeli de coğrafi metafora uygun olarak “Ada’yı” yeryüzüyle bütünsel değerlendiren. Bu haliyle model, var olan karmaşıklığın anlaşılmasında bir yöntem önermektedir. Yöntemin kendisi, Kaotik Farkındalık Simülasyon Teorisi’ne etik bağlamın oturtulmasıyla işlemektedir.

Bu çalışma özelinde modelin işleyişini ele almak için somut bir olaya yoğunlaşmaktadır. TDK elektronik sözlüğünde “müsaıt” sözcüğünün anlamlarından birinin sahip olduğu cinsiyetçi tutuma dönük gelişen tepkiler, süreçte anlamın sözcükten dışlanmasıyla son buldu. Olayı olgu boyutuna çıkaran kritik hal, sürecin işleyişinde gerçekleşen doğrusal olmayan ilişki örüntülerinin işletilmesi; yurttaşların kendi sözlüğüne müdahil olarak örgütlenmeyi kendisinden ve tabandan kurmasıdır. Bu çalışma kapsamında da olgunun gelenekselleşen liderlik olgusuna da Anarşist Adalar Modeli çerçevesinde yaklaşıldığını görmekteyiz. Geleneksel örgütlenmelerde liderlik bir ve/veya birkaç kişinin isminde vücut bulmaktadır. Bu bakımdan da farklı durumlar için farklılaşan birleşimler sunması beklenmektedir. Ancak, liderlik olgusunun doğrusal olmayan siyaset formları nedeniyle, ancak moderatörlük statüsünde geçici, hatta anlık niteliği söz konusudur. Lider kişi(ler), artık geleneksel yönetim şemalarının aksine anonimleşmektedir.

Anahtar Sözcükler: Anarşist Adalar Modeli, Kaotik Farkındalık Teorisi, Karmaşıklık Bilimi, Bütünselcilik, Anonim Liderlik, Kendinden Örgütlenme, TDK

Giriş

Yönetim olgusu var olan kaynakların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasına kadar olan tüm sürecin kurgulanmasını içermektedir. Bu haliyle, bireylerin, kurumların, kitlelerin, ağ yapılarının gündelik tekrarlı eylemlerinden anlık, karmaşık edimlerine değin uzanan bir genişliği ifade etmektedir. Yönetim olgusunun bireye, topluma, kitlelere hatta kurumlara içkin bu teşneliği, yorum farkıyla, onun, gerekli ve zoraki halde tanımlanmasına yol açmıştır. Bu algının, pozitivist bilimsel akla uygun olarak yönetim olgusunun büyük ve küçük aktörlerine uygulanması ile hiyerarşik bürokratik yapı ve bürokratların kendisi gelişkin bir yönetimin niceliklerinden sayılır olmuştur.

İnsanlığın her tarihsel dönemde ihtiyaç duyduğu yönetim olgusu, siyasal sorun teşkil eden temel tartışma alanı olarak görülebilir. Her siyasal sistemin öncelikle karşı karşıya olduğu sorunsal “yönetimin nasıl örgütleneceği” hakkındadır. Modern siyasal organizasyonlara bakıldığında sorunsalın yanıtları hukuk mekanizmalarını içerse de şüphesiz hiyerarşik forma gömülü liderlik olgusu (tek kişi ya da bir zümrenin liderliği) asıl yanıtı oluşturmaktadır. Bugün hiyerarşik örgütlenmelerin dışında, yatay/ağsal örgütlenme deneyimleriyle daha sık karşılaşmaktayız. Ancak modern siyasi tarih anlatısında yönetim organizasyonu tek bir siyasal sistem varmış gibi ele alınmaktadır: Devlet ve buna bağlı hükümet sistemleri.

¹ Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, Türkiye, hidireliguzel@gmail.com

² Pamukkale Üniversitesi, Denizli, Türkiye, yagizalptangun@gmail.com

³ Düzensiz Sistemler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye www.gedizakdeniz.com

Liderlik kurumu ve lider iki noktada hiyerarşik bürokratik yapının kendisinin izlerini taşımaktadır. Gelişkin bir yönetim olgusunun niceliklerinden sayılan hiyerarşik bürokratik yapının, en nihayetinde tek kişiyi yaratması kişi üzerinden kurumun, düşüncenin, eylemin kimlik bulmasına neden olmaktadır. Böylece yaşayan bir organizma ile soyut kurgunun olanaklılığı sorunu çözülmüş olmaktadır. Ancak, yine gelişkin bir bir yönetim olgusunun tek kişi nezhinde kimliklendirilmesi hem bu lider kişiyi hem de liderliğini yaptığı kurum, düşünce ve eylem üyelerini kimliksizleştirmeye neden olmaktadır. Çünkü artık, liderlik tipolojisi üzerinden temsiliyetin başka kişi/kişilere bırakılması söz konusudur. Bu temsiliyetin sağlanmasında kullanılan yöntemler, kültürel olarak çeşitlilik göstermesine karşın temsiliyet krizleri genel olarak liderlik krizleri olarak okunmaktadır.

Çağdaş yönetim bilimleri literatürüne ve toplumsal hareket çalışmalarına baktığımızda liderlik fonksiyonunun çeşitli yorumlarını görmek mümkündür. Bu çeşitliliğin, aynı zamanda yönetim kurgusunu da değiştirdiği durumlarda 'kaynakların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasında' ihtiyacın ne olduğundan başlayarak sürecin kendisi de sorgulanmaktadır. Ancak, modern yönetim bilimlerindeki bu farklılaşan liderlik yorumlarının göstermeye çalıştığı seçenek bolluğuna karşın, yönetim olgusunun hiyerarşik 'doğasına' ilişkin çeşitliliğin bu çapta zengin olduğu söylenemez. Bu konuda temel sıkıntılardan biri yönetim olgusunun omurgasını oluşturduğu siyasetin tanımlanmasında yattığını görmekteyiz. *Siyaset Bilimine Giriş* ders kitaplarında ve akademik müfredatta yönetim olgusu, yöneten ve yönetilen arasındaki ayrımın meşrulaştırılması üzerinden, devletin varlığını zorunlu kılan akıl yürütmelerle ilerlemektedir. Oysa ki devlet merkezli toplumsal ilişki analizi, siyaset biliminin ikinci sorusuna verilen yanıt ile ortaya çıkmaktadır. Böylelikle siyaset bilimi, asıl olarak toplumun siyasal ilişkilene biçimlerini kişileri ve kitleleri merkeze alarak değil, devleti ve devlet merkezli ilişkilene biçimlerini odak almayı dert edinmektedir. Dolayısıyla daha en baştan siyasal düşünce kurgusundan dışlanmış "devletsiz" yönetim pratikleri gözardı edilmektedir (Eligüzel & Tangün, 2015a). Günümüz siyasi tarih anlatısını oluşturan bakışın hasıraltı ettiği yönetim tarihi anlatısı, önemli bir başlangıç noktasını unutturarak kendi belleğini inşa etmektedir. Bahsedilen bakış, anarşizmin siyasal tarih ve düşünce kitaplarında yeterince yer almamasının gerekçelerini imlemektedir. Siyasi tarih anlatısına kayıp halkayı eklemek, anarşist antropoloji çalışmalarının ihtiyaç olduğunu bir kez daha hatırlatmaktadır: "Tarihi olan halkların tarihinin sınıf mücadelelerinin tarihi olduğu söylenir. Tarihi olmayan halkların tarihinin de, aynı ölçüde geçerli bir yaklaşımla, devlete karşı mücadelelerinin tarihi olduğunu söyleyebiliriz" (Clastres, 2006, 186).

Literatüre bakıldığında yönetim organizasyonu için meşruluk ilkesinin oluşturulması ana sorunsallardan biridir. Max Weber'in otorite ve meşruiyet tipleri sınıflandırması, yöneten ve yönetilen ayrımından hareket eder ve oluşturduğu tipografide otoritenin üç kaynağından birini *karizmatik otorite* olarak belirler. Weber karizmatik otoritenin işlerliğini *lider* rolü ile açıklamaktadır (Abbasiyannejad & Silong, 2015, 329). Birinci Dünya Savaşı öncesi Avrupa ülkelerinin siyasal birliklerinin sağlanması, 1917 Devrimi, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve SSCB, Küba ve Çin gibi birçok örnekte siyasette *lider dehâsi* devletlerin resmî tarihlerinde de kendine yer bulmuştur. Liderlerin siyasal tahayyülü ve davranışı da onunla kurulmuş 'yeni dünyaları' da beraberinde kodlanmıştır.

Liderlerin bulunduğu siyasal organizasyon kendi içinde piramidal bir örgütlenmeye teşnedir. Hiyerarşik yapıların sivri ucu liderlik konumunu ifade etmektedir. Erkin lider konumunda toplandığı ve tabanın ancak temsil ağlarıyla *tabi* olabildiği bir siyasallaşmadan bahsedilebilmektedir. Erkin merkezileşmesi pek çok sorunu beraberinde getirmektedir. Kamuya dair siyasetin liderlik konumuna bağlı kalması, her zaman için siyasal katılım sorununu olası hale getirmektedir. Temsili siyaset kurgusundaki her piramidal yapı, dolaylı ve edilgen bir siyasal katılım *sunmaktadır*. Bu bakımdan hem temsili siyaset kurgusu hem de bu kurguya hizmet eden tüm piramidal yapılar için "lider filtresine takılmış siyasal katılım" güncel bir sorundur. Lider kodlu siyasette, kitleyi kapsayan temsil ve temsille birlikte teslimiyet bağı kurulur.

Bu çalışma kapsamında, siyaset biliminin ve uzantısı olarak yönetim biliminin temel sorusunu anımsayıp hiyerarşik bürokratik yapılardan uzak bir toplumsal ilişki biçiminin niteliklerine odaklanılmaktadır. Karmaşıklık Bilimi çalışmalarının özel alanlarından biri olarak tarif edebileceğimiz *ağ sistemlerinin* gösterdiği gibi örgütlenme deneyimleri insanlık için yeni sayılamayacaktır. Temsil krizlerinin git gide derinleşerek tekrarlanması, bireylerin kişisel erklenmelerine sahip çıkmasına yol açmıştır. Bu noktada, sadece iktidarların bürokratik yapılarının toplumsal izdüşümlerinden değil, iktidar karşıtlarının siyasal örgütlenmelerinde de temsil krizlerinin izlerini görmekteyiz. Bu bağlamda iktidar ve iktidar karşıtlığından öte kaotik yönetim olgusunun

kurgulanmasının baz alınması gerekmektedir (Banerjee & Erçetin & Tekin, 2014). Karmaşıklık Bilimi sahip olduğu düşünsel paradigma ile odağı bir noktadan farklılaştırmaya adaydır (Erçetin & Banerjee, 2015).

Bu çalışmada Anarşist Adalar modelini kullanarak alternatif olanakları değerlendireceğiz ve özellikle bugünün simülasyon evreninde kaotik farkındalık gerçekliği (Akdeniz, 2010) ile simüle olan siyaset dünyasında lidersiz örgütlenme tahayyülü üstüne düşüneceğiz. Bilgi üzerinden kendinden örgütlenen organizasyonların siyasal motivasyonlarına odaklanırken altını çizmek istediğimiz birkaç maddeyi özetlememiz gerekmektedir: 1) Siyaset bilimine karmaşıklık paradigmasıyla yaklaşarak bilimdeki *iki kültür* ayrımını aşmaya dönük bir hamleyi ve yöntem arayışını gündeme getirmek, 2) karmaşıklık çalışmalarına anarşist etik konumdan bakma olanağı sunmak, 3) anarşizmin insanlığın ihtiyaçlarına temas ettiğini göstermek ve ihtiyaçlara eğilen siyasi bir alana kavuşmak için engellerin ne olduğunu haritalamak: 3a) Siyasal kültüre sinmiş liderlik mitinin çözüldüğü pratikleri ortaya koyarak lidersiz, kendiliğinden örgütlenmenin mümkün olduğunu güncellemek, 3b) siyaset bilimi literatüründe kemikleşmiş anlatıların yıkılmasını ve adaların yükseldiğini görmek için zemin hazırlamak.

1. Toplumsal Hareketlerde Liderlik Olgusu

Toplumsal hareketler kavramıyla dünyanın “yeniden” tanışması 1999 Seattle Gösterileri’nin parçası olduğu *Küreselleşme Karşıtı Eylemler* sayesinde olmuştur. Toplumsal hareketlerin çağdaş yorumlarını ele aldığımızda, hareketin varlığı katılımcının kendisini nasıl tarif ettiğiyle yakından ilgilidir (Akdeniz & Anastasopoulos, 2014). Bu bakımdan tarihsel izlerinin uzun bir belleği olduğunu iddia etmek, zorlama olmayacaktır. Toplumsal Hareketler, bireylerin ve kitlelerin kendi değerlerinin ve çıkarlarının dile getirilmesi; hareket alanı bulması ve en nihayetinde kalıcı olmasını hedefleyen kitlesel gösterileri ifade eder. Bu haliyle, topluma dönük bütüncül bir değişim talebini de belli çıkar gruplarının lehine olabilecek ‘örtük’ veya açık talepleri de içermektedir. Bu bağlamda, işçi sınıfı eylemlerinin de içinde bulunduğu geleneksel protesto gösterileri de toplumsal hareketler literatürünün kapsamına alınabilir. Ancak, küreselleşme karşıtı hareketlerin karakteristik olarak gelenekselleşen protesto kültüründen farklılaşması, bu bağlamda derin analizlere giden çalışmalara neden olmuştur.

Karmaşıklık biliminin bilgi alanları ile kurduğu yatay ilişki akışı, tüm bilgi alanlarının özne/nesnesi olan insanın yaşama kurduğu temasın formlarını içermektedir. Karmaşıklık bilimi başlangıç değerlerine duyarlı, ele alınan olgu veya olayın tüm aktörlerini bir arada tutarak üretimini sürdürmektedir (Eligüzel & Tangün, 2015b, 85). Bu bağlamda Karmaşıklık Bilimi’nin yönetim bilimine ilişkin *liderlik* olgusuna dair getirebileceği olanaklar aynı zamanda toplumsal ilişkiler nezdinde de geçerliliğini korumaktadır. Liderlik olgusu Karmaşıklık Bilimi’nin siyasal olanı anlamakta kullandığı başlangıç değerlerinden biri değildir. Ancak liderlik olgusu, karmaşıklık biliminin siyasal alana ilişkin yaklaşımlarını ortaya koyabilmek adına, önemli adımlardan biri olabilir. (Banerjee vd., 2014).

1.1. Modern Yönetim Anlayışı ve Liderlik Olgusu Bağlamında Siyasal Katılım

21. yüzyıl itibariyle yaşamın algılayışına dönük pek çok yeni bilimsel, sanatsal ve davranışsal bilgi öne sürülmektedir. Bu bilgilerin bir kısmı çeşitli biçimlerde ölçülerek kanıtlanırken, kimileri daha uzun süre deneyimlenmeyi beklemektedir. Ancak, tüm bu yenilenen bilgilerin bütününe karşın, düşünsel paradigmanın değiştiğine dair kanıtlar sunmak çok daha zor görülmektedir. Avrupa aydınlanmasının zuhur bulduğu 16. yüzyılda temelleri atılan bilimsel dönüşümün üçlü bir sac ayağına sahip olduğu söylenebilir. Ancak, çözümleyici düzeyde farklılaştırılabilen, olgusal düzlemde ise birbirlerini bütünleyen bu sac ayaklarını şöyle sıralayabiliriz: Determinizm ve empirizm bilgikuramsal ve yöntembilimsel öncülü oluştururken, pozitivizm ise kültürel parçayı nitelendirmektedir. Bu bakımdan pozitivizmin, bilimsel yapının işleyişine dönük iklimi ifade ettiğini söyleyebiliriz. Pozitivizm, bilgi alanları üzerinden üretilen bilgiler arasında hiyerarşik bir düzen kurmaktadır. Bilginin niteliklerine ve ölçütlerine ilişkin olarak ortaya konulan ilkelerin, üretilen bilginin hiyerarşik konumunu

belirlediği bir kavrayıştan bahsedilmektedir. Bilginin ölçülebilirliğine ve kaynağına ilişkin ortaya atılan teoriler Kartezyen İkinci zihniyetle modernizmin bendeliğini oluşturmada katkı sağlamıştır.

Kartezyen İkicilik'in yaşamı farklı ölçütlerde kategorize ederek anlama çabasına karşın, yaşam bütünsel ve iletişimseldir. Mekanizmacı ve determinist bir biçimde kurulan bilgi kavrayışı, yaşamın kavrayışından soyutlanmamaktadır. Avrupa aydınlanmasının teknik ve bilimsel alt yapısını oluşturan kartezyen ikircilik, kapitalizmin dünya-sisteminin idealleriyle de örtüşmektedir. Bilginin sonsuz birikimi ve küresel dolaşımı sermayenin sonsuz birikimi ve küresel dolaşımıyla paralellikler göstermektedir. Doğrusal dinamiklere indirgenip her şeyi neden-sonuç ilişkisiyle açıklamaya çalışan düşünce tarzı günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Bu algının sosyal ve beşeri bilimler için de geçerli olduğunu söylemek şaşırtıcı değildir. Modernizm, biri bilim alanında olan iki "gelişmenin" varlığıyla tarif edilmektedir. Diğer gelişme insanların yönetimine ilişkin olarak devlet aygıtının oluşturulmasıdır. Devlet aygıtının modernist örgütlenmesi, onun yaşamın bütününe ilişkin düzenleyişi kurum ve ilişkiler ağını yerleştirmesiyle gerçekleşebilmiştir. Denetim bu bakımdan birincil icraatı oluşturmaktadır. Devletin, kurumsal ve gelişen bir olgu olarak varlığı onun çalışma biçimini, ilkelerini ve neden-sonuçlarını ortaya koymayı mecbur kılmıştır. Avrupa'da hızla yayılan akademiler, sadece fen bilimlerine değil, sosyal bilim çalışmalarına da olanak vermektedir. Kimi farklı çıkışlara karşın, akademiler aracılığıyla bilgi, devletin, yurttaşlarını denetim altında tutmanın becerisini içerecek şekilde yorumlanmaktadır.

Modern devletin kendisini böylesi tarihsel bir kopuş noktasına getiren olguların tamamı üç olgu etrafında yoğunlaşmaktadır. (a) Merkezileştirme ve standartlaştırma, (b) ideolojinin yaratımı ve dağıtımı (c) son olarak da rıza gösterilmesi ve zor gücünü elinde bulundurması şeklinde kümelenirilebilir. Bu üç olgu, modern devletin kendisini ve kurumlarının işlevlerini yerine getirirken farklılaştırılan *bürolarda* kendilerini yeniden gerçekleştirirken; aynı zamanda da *tüm bürolar* tarafından kendi sınırları içinde bir kez daha yerine getirilmektedir. Modern Çağ, devletin modern anlamda bu üç olguyu dört ayrı alanda ayrı ayrı ve hep birlikte uygulayabilmesinin becerisiyle tarihsel bir kopuşu imlemektedir. (i) *Siyasi birliğin* göstergesi olarak '*ulus*' kimliğinin yaratımını, yaratılmış bu kimliğin *en az* bir kuşak sonrasına aktarılabilir şekilde standartlaştırılmasını ve yeniden üretebilecek (ii) *bilgi üretim kurumlarının* birliğini gerektirmiştir. Tüm bunların varlığı için gerekli gündelik yaşamın maliyetlerini karşılayacak (iii) *maliye birliğinin* sağlanması ile bütünleştirilmiştir. Bu politik, epistemolojik, aksiyolojik, ekonomik birliğin kendi içlerinde ve birbirleriyle yerelde ve kürede hareket edebilmesini sağlayan (iv) *güvenlik* kurumunun birliğiyle modern devlet hem gündelik yaşamı kendisine bağlarken kendisini de bir o kadar gündelik yaşamın ilişkilerine dâhil edebilmiştir.

Yönetim meselesinin temsili bir ilişkiyi zorunlu kılması, sadece modern sistemin taşıyıcısı olan egemenlerin değil, egemenlere alternatifler önermeyi düşünen muhaliflerin de yöntemi olmuştur. Küresel ve hegemonik kültürün yönetim tasarımı olan temsili ilişki, ideolojik farklılıklara karşın, kitlelerin idaresi açısından mutlaklaştırılmıştır. Bu kavrayış, bilim ve diyalektik materyalizm felsefesinin iç içe geçtiği muhalif düşünce sistemlerinde dahi, diyalektik materyalizmin tüm bilgi alanlarına karşın mutlak üstünlüğüne dayanıyordu. Böylece, bilgilerin kategorilere ayrılması, diyalektik materyalizmin yönetsel işleyişinde de asıl olarak devam etmektedir. Bu bağlamda yönetim ilkesine ilişkin olarak alternatif, ideolojik farklılıklar temelinde aranmakla yetinilemez. Siyasal sorumluluklarımızı birbirine aktarılan "temsiliyet" zincirleri etrafından konumlandırmak, "temsil edenlerin" davranışlarının sonuçları üzerinden huzur bulmayı ummayı gerektirir ki bu asla, kişilerin siyasal sorumluluk ve özgürlük kullanımını sağlayacak politik bir modele ulaşmamızı sağlayamayacaktır.

Liderlik olgusunun konumu, ortaya atılan düşüncenin alternatifliğini kavramada önemli bir araç olmaya devam etmektedir. Liderlik teorilerine bakmadan önce, liderin bireysel özneliğinin kitleleşen özneler için biricikleştirilmesine bakınmak gerekmektedir. Liderlerin kitleleri için, yönetim ilişkileri ve hiyerarşik yapının doğası gereği işgal ettikleri bir statüyü işaret etmesinden çok daha yüklü imgesi bulunmaktadır. Temsil yetkisiyle liderliğe taşınan, salt kişinin siyasal sorumluluğu değil aynı zamanda kişinin var oluş sorunsalıdır. Kendi sorunsalının çözümünü de devretmiş olur. Böylece kartezyen ikircilik mikro ölçekte çalışmaya devam etmektedir. Elde edilen 'şeyle', sahip olunan 'şey' arasında apolitize edilmiş bir kişilik durmaktadır. Ancak, siyasal ve toplumsal organizmanın kişiye biçtiği roller bağlamında -aslında özgürlük ve sorumluluk bakımından apolitize edilmiş kişiler- profesyonelleşmiş siyasetçiler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Liderlik olgusunun ister yönetimsel açıdan istenirse de politik açıdan kullanımına bakıldığında toplumsal örüntülerle ilişkisel olduğu görülecektir (Banerjee vd., 2014). Yönetim olgusunun seyrine baktığımızda ortaya çıkan salınımın, Kapitalist Dünya-Sistemi'nin Kondratieff Çevrimleri ile örüntülü olduğunu görmek mümkündür. Yönetim işinin kimler tarafından gerçekleştirildiğine dair bu seyrinde, ölçek siyasal kararların kimler tarafından alındığında yatmaktadır. Bu bağlamda gerçekleştirilecek antropolojik çalışmalarca aktarılan veriler ele alındığında, kişilerden oluşan *divan*ların konumunu, tek kişinin yetkili olduğu temsili sistemler lehine kaybettiği görülmektedir. Özellikle modern yönetim biçimlerinde görülen bu kayma, doğal olarak lider olgusunu da güçlendirmiştir. 21. yüzyıl itibarıyla salınımın tekrardan *divan*lar biçiminde karar alan oluşumlara kaydığını söyleyebiliriz. Temsili demokrasinin içinde olduğu yönetim krizinin odağında, temsilciliğin nitelikleri ve kapsamı da bulunmaktadır. Böylece liderlik konumunun, kendini temsil ettikleri üzerinden değil; sentetik temsilci konumu ile kişisel kimliğin birleşimi üzerinden ifade edildiği görülmektedir. Artık bağımsız değişken, temsilcinin kendisidir.

Liderlik konumunun modern okumalarında görülen üç başat noktada pek çok teori ortaklaşmaktadır: (a) liderin ve liderlik konumunun tamamlayıcısı olarak etki alanındaki kitlelerin *davranışlarını*, kendi istekleri çerçevesinde zor gücünü göstererek veya ima ederek *etkilemek*. Bir başka liderlik niteliği, (b) etki alanındaki kitlelerde *baskı kurmaya gerek duyulmaksızın 'olumlu' etki yaratarak* meşruluğunun temelini oluşturmak. Bu iki nokta içsel olarak gözetimi ve denetimi kendisinde barındırmaktadır. Gözetim ve denetim, zorun kullanma biçimini, şiddetini ve tarafını belirlemede işlevseldir. Son olarak bahsedilebilecek ortak nokta (c) etki alanındaki kitleleri, 'olumlu' biçimde *harekete geçirme* kaynağına ve güvenine sahip olmak. Bu ortak noktalardan hangisinin ne yoğunlukta hakim olduğu, modern çağ yönetim biçimlerini kendi aralarında farklılaştırmakla birlikte aslında hiyerarşinin varlığını sorgulamamaktadır. Siyasal katılım, kişilerin kendilerinin sahip olduğu siyasal sorumluluk ve özgürlüklerine ilişkin yapıp etmemelerini kapsamaktadır.

“Benzer biçimde siyasal karar alıcıları etkilemek için herhangi bir ortak kavram ve/veya kavramlar etrafında örgütlenmek; talep edilen hak ve yükümlülükler için beklenen rızayı göstermek veya reddetmek için girişilen kitle gösterileri; bireysel girişimler, suskunluklar, uzun yürüyüşler, boykotlar, grevler, lokavtlar, lobi çalışmaları, basın açıklamaları, kampanyalar, kendine veya kitlelere dönük şiddet eylemleri, silahlı çatışmalar, saldırılar vb. siyasal katılımın göğü altında barınmaktadır.” (Eligüzel, 2013, 61).

1.2. Anarşist Adalar Modeli ve Anonim Liderlik Olgusu

Anarşist Adalar coğrafi bir göndermede bulunsa da siyasi bir kavramsallaştırmadır (Eligüzel & Tangün, 2015b). Olguların bağlamına dönük bir perspektif önermekte ve karmaşıklık bilimi paradigmasıyla bağ kurmaktadır. Anarşist Adalar, coğrafi çağrışımla üstünde gezinilen zemine dair tahayyül sunarken neyin siyasallaştığını sorgulayarak şuradan başlar: Kim, kimin için, hangi bilgiyi ve nasıl üretir?

İnsanın kendi yaşamına müdahale edebilmesi, sürdürmek istediği yaşam tarzına ilişkin bilgiyi arama yönünde irade kullanmasıyla mümkün olabilmektedir. Alternatif bir yaşamın çekirdeği, alternatif bilgi yapılarıyla gündeme gelebilmektedir. Bilginin düşlenimi, üretimi ve dolaşımı yaşamın karmaşık ilişkilerinde bütünselleşmektedir. Bilginin doğduğu mekândan geçtiği yollara, okunan gözden söylenen dile kadar tüm organik bağlarına bütünsel bir biçimde bakılmalıdır. Bilginin düşlenimi ve üretilmesi süreçlerinde de olduğu gibi dolaşım güzergâhları da karmaşık ağları örmektedir. Kaotik Farkındalık Simülasyon Teorisi (KFST), (Akdeniz, 2010) simülasyon evrenindeki düzensizlik içeren duyarlı dolaşım güzergâhlarını tespit etmek, insan davranışlarını ve toplumsal evrimleri anlamak için bir perspektif sunmaktadır. Anarşist Adalar da KFST'nin sunduğu perspektifi kullanarak, düzensiz yapıların kendinden örgütlenmesindeki bilgi ağı ve ağdaki siyasal motivasyonu incelemektedir.

Kaotik Farkındalık Simülasyon Teorisi (KFST) ile Anarşist Adalar arasındaki buluşma noktası; insanın düşleyiş, düşünüş ve davranışlarının etik bağlamıdır (Eligüzel & Tangün, 2015b). KFST'nin üzerinde durduğu, simülasyon evreninde yaşayan *düzensiz duyarlı insan davranışları* ve bu davranışların toplumda yol açtığı

zuhur'lar; Anarşist Adalar'ın üzerinde gezinmeyi seçtiği tahayyüldeki yeni siyasetin insanı için geçerli olmaktadır. Düzensiz duyarlı yapılar, simülasyon evreninde simüle olmasıyla sistemin (toplumun) iktidarlar tarafından getirilmeye çalışılan kararlı durumunu değiştirebilecek zuhurlara neden olabilirler. KFST ve Anarşist Adalar'ı buluşturan moral bağlam, karmaşıklık bilimindeki kaotik elemanlar arasındaki karmaşık ilişkilere erişmenin yolunu açar. Bu karmaşık yapı sistem içinde düzensizlik yarattığı ve merkezden okunmayı güçleştirdiği için modern düşünce ideolojileri tarafından ihmal edilmiş olan dinamiklerin harekete geçmesine neden olur. Zira sosyal sistemlerdeki karmaşık örüntüler, kapalı sistem tahayyülleri –modernite gibi- ile örtülenmiştir (Eligüzel & Tangün, 2015b). Dolayısıyla karmaşık bütünselliğin kavranması, düzensiz unsurların siyasal katılımlarını gözetmekten geçer. Bugünkü ulus-devlet organizasyonlarında, siyasal katılım erki merkezi bir formla işletilmekte ve bu tam anlamıyla siyasal katılım sorununu üretmektedir. Oysa yeni siyasetin insanı için *her şey* siyasallaşabilir, dünya “küçülmüştür” ve siyasal katılım merkezlesmiştir. Dünya siyasetinde kendi etki alanını oluşturan doğrudan katılım ve aktivist siyaset anlayışı, temsil mekanizmaları üstüne kurulu siyasal organizasyonların çalışmamasını gündeme getirmektedir. Tüm bu pratikler ve arayış halinin radikal biçimde dönüştürdüğü mesele, sosyal sistemlerde siyasal organizasyon becerisiyle ortaya çıkan form değişimidir. Organizasyon formundaki değişiklik, 21. yüzyıl siyasal kültürünün dünyaya armağanı olarak görülebilir. Seattle'da 1999 yılında yaşanan sosyal hareketliliğe dönük “ideoloji ve örgütlenme yoksunluğu” eleştirilerine Graeber'ın (2002, 112) verdiği cevap, organizasyon formunda yaşanan kırılmayı vurgulamaktadır: “Örgütlenmeye karşı değil, yeni örgütlenme biçimleri yaratmaya ilişkindir. İdeolojiden yoksun değildir, bu yeni örgütlenme biçimleri onun ideolojisidir.”

Birçok sosyoloji kitabına referansla “toplum, bireylerin toplamından daha fazla bir şeydir” ifadesi ile, karmaşıklık biliminde sıkça geçen “bütün, kendisini oluşturan parçaların kümülatifinden daha fazla bir şey olabilir” yargısının ortaklaştığı bir nokta bulunmaktadır. Tek tek yapılara, birimlere bakıldığında anlaşılmayan fakat bunların biraraya getirilmiş haline farklı bir anlam kazandıran şey, kaotik özneler arasındaki *orantısız ilişki* ile açıklanabilir. Sosyal bir sistemde her bir unsurun bir diğeriyle arasındaki *orantısız ilişkisi*, her öznenin kendini yaşatma hakkını içerdiği kadar birbirine ihtiyaç duymayı da öğretir. Orantısız ilişkiler kuran özneler ortak amaç etrafında dolaşarak kendi *otonom* sınırlarını meydana getirmektedir. Söz konusu düzensiz organizasyonlar, kendinden örgütlenme örnekleridir (Tangün, 2015).

Anarşist Adalar yaklaşımı için siyasal katılım kadar önemsenmesi gereken diğer bir katılım sorunu bilginin tahayyülü, üretimi ve dolaşımına dair yaşanmaktadır. Sorunun çözümüne yönelik kurulması gereken etik zemindir. Çünkü kamuyu ilgilendiren siyasetin hiyerarşik yapılar ve merkezi karar alımlarıyla yapılmasında olduğu gibi bilginin de tekelleşmiş, piramidal yapılar içerisinde üretilmesi katılım sorununu doğurmaktadır. Siyaset, bilim ve bilgi de tabana yayılıp, ağlara dağılmadıkça merkezi yapılar kendini yeniden üretecek ve otoriter yörünge alternatifsiz hale gelecektir. Anarşist Adalar yaklaşımı için alternatif yaşam kurgularından biri, siyasal ve bilimsel olanın hem bulunduğu hem de çatıştığı anarşist etik zeminde yapılabilir.

Bilginin düşlenişi, üretimi ve dolaşımı ihtiyaca denk düşmektedir. İhtiyacın farkındalığı tabana yayılmışsa, her bir öznenin katılımı için zemin müsaittir. İhtiyacın giderilmesine dönük aşağıdan müdahil olunabiliyorsa siyasal katılım aktif hale gelebilir. Bilginin tüm hikâyesine dair sosyalizasyon süreçleri aslında siyasal katılım pratiğidir. İhtiyaçlarda ortaklaşan özneler, bilgi ağlarını dokuyabilirler ve böylece ürettikleri her fikir her deneyimle birbirlerinin yaşamlarına dokunabilirler. Yaşama dokunan her katkı anonim kalarak yerini bulabilir (Eligüzel & Tangün, 2015a). Anarşist Adalar için kıymetli olan alternatif yaşam için üretilen siyasetin farkına varmak ve tarihini anarşist etik perspektif ile yazmaktır. Anarşist etik sınırlar içinde ünlü deyişle “mülkiyet hırsızlıktır” ilkesinden hareketle Anarşist Adalar da alternatif siyasal hareketlerin tarihini siyasal mülk edinmeksizin yazmaya önem vermektedir. Siyasal olanı mülk edinmeden, piramitler inşa etmeden siyaset üretilebilirse alternatif siyasal hareketler amacına ulaşabilir. Bu bağlamda açık sistemleri anlamak için mülk edinmeme pratiğini anonim kalmakla örtüştürüyoruz. Çünkü kendinden örgütlenmenin pratik edilmesiyle siyasal kültürde yaşanan değişimlerden biri anonim liderlik olarak tanımlanmaktadır.

2. Siyasette Liderlik Mitinin Çözülüşü

Dünya siyasi tarihinde hemen her coğrafyada karizmatik otorite, bir siyasal organizasyon için kurucu unsurlardan olmuştur. Modern Çağ siyasal düşünce akımlarında öne çıkan siyaset, “kestirme çıkış programı” odağıyla açıklanabilir. Program mevcut araçların ve düzeneğin ele geçirilmesini içermekte ve aynı zamanda uzun erimli siyaset vaadi olarak kodlanmaktadır.

Marxist düşünce geleneğinde lider referansı vermek, ardıl biçimde sürmüştür. Graeber (2012, 10) anarşizmin liderlerin, teorisyenlerin ismiyle anılan bir düşünce geleneği olmadığını belirterek karakteristik bir özelliğin altını çizer:

“Marksizmin ve anarşizmin tarihsel okulları karşılaştırıldığında bile, kökten farklı bir projeye ilgilendiğimiz görülebilir. Marksist okulların yazarları vardır. Nasıl Marksizm Marx’ın zihninden fıskırışsa, benzer şekilde Leninistler, Maocular, Troçkistler, Gramsciciler, Althusserciler... vardır. (Listenin nasıl devlet başkanlarıyla başlayıp neredeyse sorunsuz bir biçimde Fransız profesörlerine kadar derecelendiğine dikkat edin.)”

Antropolojik çalışmalara bakıldığında devletsiz yönetim pratiklerinde lidere karşı önlem mekanizmaları kurgulanmıştır. “(...) şef olmaya kalkışan şef terk edilir: İlkel toplum, kendisinden ayrılmış bir iktidarı yadsır; çünkü iktidarın gerçek kaynağı şef değil, toplumun kendisidir” (Clastres, 2006, 134). Anarşizmin siyasal bir düşünce olarak doğmasında, yönetim organizasyonunu sorunsal haline getirmesi yatmaktadır. Anarşistler, kestirme çıkış programı yerine alternatif bir siyasal kültür oluşturmayı gündemlerinde tutmuşlardır. “‘Anarşi’ sözcüğü kadim Grekçe’de yer alan anarcho sözcüğünden gelir. Sözcük anlamı ‘lidersiz’dir, ama genellikle yöneticisiz olarak çevrilir ve yorumlanır” (Marshall, 2003, 14). Proudhon’dan Bookchin’e ve günümüzde hemen hemen birçok anarşistin farklı bağlamlar üzerinden çalışmalarında yer verdikleri ve çözüm aradıkları sorun, merkezlessiz ve kolektif çalışan bir yönetim ağı oluşturmaktır. Kendi kendini yönetme sorumluluğu erkin aşığıdan kullanımını ifade etmektedir. Erkin merkezlessiz dağılışı, tabandan gelen bir erklenme pratiğini içermektedir (May, 2000). Anarşistlerin siyasal kültüre kazandırmaya çabaladıkları kıymetleri belki “aşığıdan erklenme pratikleri” diye anabiliriz. Tabandaki erklenme ancak sorumluluk duygusunun gelişmesi, inisiyatif kullanma hakkı ve cesaretini kendinde görme bilinciyle açıklanabilir. Böylelikle piramidal yapıların yükselemediği, tabana yayılmış bir siyasal katılım tahayyül edilebilir.

Anarşist Adaların KFST ile buluşma metaforu, siyaset bilimi ve siyasi tarihte iki sorunsal görselleştirmeye imkân vermektedir. Adaların jeolojik katmanlar ve tabandan zuhur ederek yükselmesi, çokluğu ve otonom coğrafi alanı tanıtmaktadır; kendi aralarında kurdukları köprüler ve yeryüzüyle ilişkisi, “yönetim formuna” dair bir tartışmayı diri tutmaktadır. Ayrıca anarşist tarihin bilgisine bütünsel ve ilişkisel bir bakışla yaklaşmayı dolayısıyla anarşist siyaset geleneği içindeki farklı coğrafyaları, iklimleri görebilmenin ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bu yüzden tarihyazımı güncel kalan bir sorunsal ve tartışma alanıdır. Böylelikle anarşist geleneğin etik zemininde hareket ederek “anarşizmler” (Evren, 2013) tahayyüllerinin karşılaştırılması adalar formunda zenginleşebilir.

Adalar modeli; sosyal sistemlerde bilginin düşlenimi, üretimi ve dolaşımının kendiliğinden organizasyonunu karmaşıklık paradigması ile takip etmektedir. Anarşist Adalar, karmaşık sistemlerdeki kendi içinde otonom kaotik yapıların birbiriyle kurduğu orantısız ilişkileri, öngörülemez davranışları ve kendiliğinden örgütlenerek zuhur etmeleri ile 21. yüzyıl siyasal kültüründe yaşanan gelişmeler arasında bağlantı kurmaktadır. Doğada, sosyal sistemlerde ve anarşist pratiklerde lidersiz yönetim örgütlenmeleri deneyimlenmektedir. Anarşist Adalar, yönetim kavramına anarşist perspektiften yaklaşarak otonomi ve lidersizlik; karmaşıklık paradigmasından yaklaşarak bütünü oluşturan yapılar arasındaki orantısız ilişkileri gözetme ve kendiliğindenlik katkılarını yapmaktadır.

2.1. Sözlüklerin Belleğine Sahip Çıkmak

Bugün meydana gelen birçok sosyal hareketlenme, lidersiz örgütlenme pratiklerini pekiştirmektedir. 2013 yılında Gezi Parkı Protestoları olduğunda dönemin Başbakanı R.T. Erdoğan, harekette bir muhattap (lider) bulamamaktan yakınıyordu (www.bianet.org, 2013). Piramidal yapıların hiyerarşisi yerine, sınırları aşan ağlarla karmaşık organize olan sosyal hareketler kendini var etmektedir. Söz konusu sosyal hareketlerin kaotik niteliklerine bakıldığında lidersiz, otonom, kendiliğinden organize olabilmeleri alternatif bir örgütlenme formunun yaşayabildiğini gündeme getirmektedir. İnternetin ve iletişim araçlarının sunduğu ağlar sayesinde ihmal edilen küçüklerin, sistemin düzenliliğini bozabilecek etkiler yaratması, Gezi Park Protestolarında görüldüğü gibi (Akdeniz, 2015) bugün daha mümkün. Toplumsal hareketlere bakıldığında dilin de bir direniş ve aynı zamanda üretim alanı olduğu açıkça görülmektedir (Kayıran, 2013). Biz dile dair aşağıdan üretimi, açık sistem tahayyülüne için pratikler olarak okumaktayız (Eligüzel & Tangün, 2015b). Kendi siyasetini üreten, kendinden örgütlenen kalabalıkların kendi dilini de üretmesi bizim okumamızla örtüşmektedir. Çünkü aşağıdan kullanılan erkle yapılan üretimler, alternatif bilginin üretimi ve dolaşımına yönelmektedir.

İnsanlık tarihi boyunca dil hayatın bilgisini düşleme, üretme ve dolaşıma sokmada bir sosyalizasyon aracı olarak kullanılmıştır. Bu sebeple diller, bir yaşam tahayyülünü içermektedir. Modern Çağ'da ulus-devletlerin kurulmasıyla dil, bir ulusun inşa edilmesinde homojenleştirme aracı olarak kullanılmıştır (Anderson, 2011). Böylece milli dil milli kimlik rolüne yedirilmiş, gündelik hayattaki ilişkilerle meşrulaştırılmış ve başka dil tahayyüllerinin önüne geçilmiştir. Sözcüğün belleği gündelik hayattaki kullanımlarla pekişir. Bu şekilde dolaşımda olan her sözcük için uzlaşılı söz konusudur.

Sistem içindeki unsurların birbirleri arasındaki karmaşık ilişkiler, dil aracılığıyla kurulu. Bu sebeple dil uçları yontulmamış bir üretim alanına tekabül etmektedir, katılıma açık bir alandır. Zaten bu sayede içinde belirsizliği taşıyabilir: “Bilgi sürprizlerdir” (Schank, 2015,167) ve dil sürprizlere açıktır. Bilgi ve dilin ortak noktaları, insanın karşılaştığı ve aktarmak istediği sürprizlerdir. Buna dair örneği, sözcüğün anlamı ekseninde ele alacağız: “Anlam çıkarım ve hafıza dilin çok derin bir kısmıdır” (Schank, 2015,174).

Sözcük anlamla dolu bir kabuk gibi düşünülebilir, herkes anlam doldurmak için katılımda bulunabilir. Dil, dile dair üretim yapan öznenin siyasal konumundan yalıtılmış olamaz. Sözcüğe anlam yükleyenlerin siyasi pozisyonları ile yükledikleri anlam arasında mutlak ilişki bulunmaktadır. Biz burada bir sözcüğün anlamına karar verilmesini, siyasal katılım örneği olarak kavrayacağız.

Sözlükler dildeki sözcüklerin basit bir toparlanmış, kitaplaşmış halinden fazlasıdır. Çünkü sözcüklerin hikâyesinde sosyal izdüşümler bulunmaktadır. Sözcüğün hikâyesine dahil olan insan ve sözcük arasındaki ilişki canlıdır. Resmi siyasi tarih anlatısını kuran akıl; resmi dili, sözlükleri, sözcükleri oluşturmaktadır. Türk Dil Kurumu (TDK), dil ve bellek üzerinde düzenleyici pozisyonunu hatırlatan bir müdahaleyi geçtiğimiz yıllarda gerçekleştirmişti. Türkiye’de yaşanan trajedilere rağmen TDK, yukarıdan aşağı bir müdahale ile “müsait” kelimesinin anlamında “Flört etmeye hazır olan, kolayca flört edebilen (kadın)” (www.tdk.gov.tr, 2015a) şeklinde yer vermişti. Müsait kelimesine yüklenen bu anlam kadın role yakıştırılmakta, taciz ve tecavüzün sorumluluğu kadın kimliğine mal edilmekte ve kullanılan eril akıl kadını değersizleştirmektedir.

Gökçe Karaoğlu’nun change.org isimli internet sitesinde başlattığı kampanya ile sözcüğün anlamına dair tepki gündeme getirildi ve cinsiyetçi ifadenin kaldırılması talep edildi (www.change.org, 2015a). TDK’nın hükümet politikalarıyla benzeşen cinsiyetçi tutuma karşı kelimenin anlamına müdahale eden birçok duyarlı birey ve feminist grup katılım sağladı. Medyanın da ilgi göstermesiyle birlikte talepler görünür kılındı ve TDK’nın, hükümet üyelerinin kadını aşağılayan cinsiyetçi söylemlerine yakınsayan sözlük düzenleme saldırısına izin verilmedi. Bir simülasyon evreni olan internet ağlarında düzenlenen e-kampanyalar üzerine TDK geri adım atıp, konuyla ilgili 12 Mart 2015’te basın duyurusu yapsa da (www.tdk.gov.tr, 2015b) TDK Başkanı Mustafa Kaçalin’in çözüme ilişkin medyaya verdiği tutarsız demeçlerden sonra kampanya 17 Nisan 2015’te güncellendi (www.change.org, 2015b) ve tekrar imzaya açıldı. Yaşanan bu gelişmeyle birlikte egemen erkin göstermelik kararlarının kokusunu alan iz sürme hali, Türkiye siyasal kültüründe *aşağıdan* siyasal sorumluluk alma pratiği olarak okunabilir.

Örnek olayda siyasal katılım için iki aşama söz konusu, 1) kampanyanın oluşturulma bilgisi ve dert edildiği somut mesele internet ağlarında yayılıyor, 2) somut meseledeki ortak tavrı paylaşan insanlar katılım sağlıyor. Burada bir başlatıcı pozisyon olsa da bu pozisyon siyasetteki liderlik mitiyle bağdaşmamaktadır. Çünkü ortaya çıkan örgütlenmedeki siyasal katılım, bir diyalogu mümkün kılmaktadır. İnternetin artık kamusal alan olması sayesinde siyasal katılım konusunda diyalog kurma pratiği ve aktivizm etkindir. Dilde diyalog aracılığıyla, kamuyu ilgilendiren siyaset kamusal katılıma açılmıştır. Katılım, somut meselenin katılımcılar gözündeki meşruluk seviyesi ve otonom iradelerin ikna oluşlarıyla mümkündür.

Bir sözcüğün anlamını değiştirme ödevi etrafında örgütlenenlerin sözcüğü sahiplenmeleri, Türkiye’de yaşanan toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine karşı çıkma motivasyonunu barındırmaktadır. Bu tavır, küçüklerin ihmaline engel olan “ben de burada yaşıyorum ve bu benim de dilim” deme cesaretini desteklemektedir. Sözcüğün anlamını dert edinenler, ortak amaç etrafında toplanarak organize olabilmişlerdir. Siyasal katılımda bulunanlar, siyasal parti aracılığıyla değil doğrudan katılımıla internet ağlarında gündem oluşturmuşlardır. “İnternet yalnızca enformasyon yayma aracı değil, aynı zamanda kalabalığın içinde bir örgütlenme yöntemi ve taktiksel doğaçlama aracıdır” (Buck-Morss, 2015, 36).

Sözcükler insanların duygularını aktarırken, düşüncelerini belirtirken, davranışlarını açıklarken, yaşamın karmaşıklığını anlarken kullanıldıkları öğelerdendir. Bu nedendir ki, sözcükler insanlık tarihindeki duyguları, düşünceleri ve eylemleri barındırmaktadırlar. Herhangi bir sözcüğün öyküsü, aynı zamanda insanlık belleğinin keşfini de beraberinde getirmektedir. Herhangi bir sözcük, mâna ve fonetik nitelikleri bakımından sosyal dolaşımına bağlı olarak farklı derecelerde evrime ve birikime uğramaktadır. Kimi sözcükler de kullanım alanlarının dışında tekrar anlam kazanmakta veya unutulmaktadırlar. İster kullanılmaya devam eden sözcükler olsun ister unutulmuş sözcükler olsun, her sözcük farklı coğrafyalar ve alanlar arasında köprüler kurabilecek doğal yapıtaşlarına sahiptir. Dil bu bağlamda, insanlara kullanım becerilerine ve sözcük içeriklerine bağlı olarak bir yaşam biçimi değil aynı zamanda kuvvetli bir imge vermektedir. Bu nedenle, TDK Güncel Sözlüğü’ne dönük kimi sözcükler üzerinden müdahalesini yaşamı kavrayış ve yaşam biçimine dönük bir talep olarak değerlendirmek gerekmektedir.

Bu eylem biçiminde insanların kendi erk alanlarını kendilerinin belirleyerek, kendi sorumluluklarını temsil siyasetinin araçlarına bırakmadan doğrudan kullanımı, mücadeleyi biricikleştirmektedir. Kamunun, kamusal alan olan sözlükleri işgal etmesi, eyleme katılan her bireyi eylemin doğal sürdürücüsü yapmaktadır. Bu bakımdan da klasik liderlik olgusunun izleri arandığında başlatıcı nüvesinden öteye geçmeyen isimler ancak derin araştırmalar sonrası ortaya çıkmaktadır. Bireylerin her biri eylemin devamı konusunda bir diğeri kadar sorumlu ve etkin olduğu durumlarda liderlik profilinin anonimleştiğini söyleyebiliriz. Böylece, bireyler siyasal alanda kendilerinin sahibi olduğu siyasal söylemini de parkları, sözlükleri gibi işgal etmektedir. Susan Buck-Morss (2015, 37) yerelötesi müşterekler ve küresel kalabalık kavramlarıyla ele aldığı kamusal alanı işgal eden toplumsal hareketlere dair şunu belirtiyor: “Hiç kuşku yok ki küresel kalabalığın gücü aynı zamanda zayıflığıdır. Başarıyı getiren kendiliğindenlik dolayımıdır, ama bir anda ortaya çıkıp kaybolur.”

Kendinden örgütlenme pratikleri ve otonom halleriyle, sular ne kadar yükselirse yükselsin adanın orada oluştuğunu imlemek çalışmamız için vurgulanması gereken noktadır. Buck-Morss’un belirttiği dezavantaj, hatırlama problemini çağırıştırmaktadır. Siyaset üretmek için her zaman dönüp bakılabilecek bir moment⁴ kurulmuştur ancak adanın siyasal zemini farkedilmeli ve tarihi yazılmalıdır. KFST düzensizliğin nerede zuhur ettiğine, hangi koşullarda ortaya çıktığına dair inceleme yapar; Anarşist Adalar ise düzensizliğin yaşadığı yerlerin ve koşulların siyasal motivasyonunu inceler ve tarihlerini yazar. Düzensiz yapıların organizasyon formları ve siyasal bağları üzerinde durur. Böylece yükselen adaların haritasını çıkarmak ve siyaset üretiminde izlenebilecek bir güzergâh oluşturmak mümkün olabilir.

Doğrusal olmayan siyaset pratiklerinin düzensiz tekerrürleri fraktal desenler oluşturmaktadır. Adalar; su üstünde *öngörülme*yen biçimde yükselen, parçalı kıyılarıyla *otonom* sınırlarını çizen, “ölçülemeyen” (Amaç

---

⁴Böylesi siyasal katılım pratikleri, “Türkiye siyasal kültüründe yer edinmiştir” denecek pek çok örnek olay bulunmakta. Bu çalışmanın yazıldığı döneme denk düşen bir başka change.org aktivizmi, “kadın” sözcüğünün “hizmetçi bayan” olarak TDK sözlüğünde yer alması hakkındadır.

vd.,2014) fraktal yapılarıdır. Tekrarlanan pratikler sayesinde oluşan haritada fraktal desenler gözükecektir. Birbirinin içine giren, aynı bütünden gelen bu fraktal desenler insanlığın ve gezegenin kazanımıdır.

SONUÇ

21. yüzyılda siyaset üretimi, neyin siyasallaştığının farkına varıp tarihini yazmak ve neyin siyasallaşabileceği üzerine tahayyül üretmekten geçmektedir. Bunları yapabilmek siyasal kültürün nereye evrilebileceğine dair çıkarımlarla mümkün olabilir. Karmaşıklık Bilimi, heterodoks bilim ve bilgi kavrayışı sunmakla kalmaz aynı zamanda doğrusal olmayan siyasetin pratiklerini keşfetmek için de uygundur (Doğru, 2015, 499). 21. yüzyıl siyasal kültürünü anlamayı dert edinen sosyal bilim çalışmalarının, iki kültürü aşmayı sorunsallaştırmaları gerekmektedir. Bu ancak karmaşıklık paradigmasıyla ilişki kuran bir sosyal bilim için söz konusu olabilir.

Kendinden örgütlenme ve lidersiz yönetim pratikleri hakkında yapılan eleştirinin kalkış noktası, örgütlenme ve yönetmeye dair tahayyül eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Bunda en büyük pay lider merkezli siyaset geleneği ve metnin başında bahsettiğimiz egemen siyaset bilimi literatürüdür. Başka bir örgütlenme formunun olduğunu görebilmek başka bir yönetim anlayışını kavramak için gereklidir.

Yaşadığımız dünyada sıkça düşülen bir yanılsamaya ilişkin; tekerrür eden tarih değil siyasal kültüre sinmiş mitler, okuma alışkanlıkları ve davranış kodlarıdır. Liderlik mitini verili kılan siyasal tahayyüller, muhafazakâr davranmaya devam ederek özgürlük üretememişlerdir ve üretemeyeceklerdir.

*

PARALEL OKUMALAR

Akdeniz, K.G. (2010). Disorder in Complex Human Systems. *Proceedings of the Conference in Honor of Murray Gell-Mann's 80th Birthday Quantum Mechanics, Elementary Particles, Quantum Cosmology and Complexity*, (Eds.) H. Fritzsche and K.Phua, World Scientific Publishing, 630-637.

Akdeniz, K.G. and Anastasopoulos, N. (2016). Chaotic Awareness And Simulacra In The Recent Emergence Of The Self-Organized Multitude. *Chaos, Complexity and Leadership 2014*, (Eds.) Şule Şefika Erçetin, 23-28, Springer, Switzerland, <http://www.springer.com/us/book/9783319186924>

Akdeniz, K.G. (2015). Chaotic Awareness in Gezipark. *Chaos, Complexity and Leadership 2013*, (Eds.) Ş. Ş. Erçetin, S.Banerjee, 183-188, Switzerland: Springer, <http://www.springer.com/gp/book/9783319097091>

Amaç, A. & Çon, H. & Sıvacı, S. & Gergin, K. & Yalçın, G. Ç. (2014). A Geophysical Investigation via the Fractal Dimension of Islands. *XIV. International Symposium on "Disorder Systems: Theory and Its Applications"*, 21-25 August 2014, İzmir

Anderson, B. (2011). *Hayali Cemaatler*. Çeviri İskender Savaşır. İstanbul: Metis Yayınları

Banerjee, S. -Erçetin Ş.Ş.- Tekin, A. (2014) (Eds.) *Chaos Theory in Politics*. Switzerland: Springer, <http://www.springer.com/us/book/9789401786904>

Brockhman, J. (2015) (Eds.) *Üçüncü Kültür Bilimsel Devrimin Ötesi*. Çeviri Yelda Türedi, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım

- Buck-Morss, S. (2015). Yerelötesi Müşterekler ve Küresel Kalabalık Üzerine. *Türkiye’de Yeni İktidar Yeni Direniş Sermaye-Ulus-Devlet Karşısında Yerelötesi Müşterekler*, (Haz.)Yahya M. Madra, Çeviri Erkal Ünal, 29-46, İstanbul: Metis Yayınları
- Clastres, P. (2006). *Devlete Karşı Toplum*. Çeviri Mehmet Sert & Nedim Demirtaş, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- De Landa, M. (2013). *Çizgisel Olmayan Tarih*. Çeviri Ebru Kılıç, İstanbul: Metis Yayınları
- Doğru, Ç. (2015). Leading and Managing Organizational Change in Chaos and Complexity. *Chaos, Complexity and Leadership 2013*, (Eds). Ş. Ş. Erçetin & S. Banerjee, Switzerland: Springer.
- Eligüzel, A. H. (2013). Zuhur: Ölüm ve Siyaset Katılım. *Bibliotech Felsefe Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 Mayıs-Haziran 2013, 59-63, Ankara
- Eligüzel, A. H. & Tangün, Y. A. (2015a). Evrimin Bir Faktörü Olarak Çorbanın Tuzu Olmak, *II. Lisansüstü Felsefe Öğrencileri Kongresi*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi 2-3 Mayıs 2015, İstanbul
- Eligüzel, A. H. & Tangün, Y. A. (2015b). Anarşizmlere Köprüler Kurmak: Anarşist Adalar Model. *felsefelogos*, 58 (Anarşizm), 2015 (3), 83-94, İstanbul
- Erçetin, Ş. Ş. & Banerjee, S. (2015) (Eds.). *Chaos, Complexity and Leadership 2013*. Switzerland: Springer
- Erçetin, Ş. Ş. (2016) (Eds.). *Chaos, Complexity and Leadership 2014*. Switzerland: Springer
- Evren, S. & Ögdül, R. G. (2002) (Der). *Başka Bir Dünya Mümkün*. İstanbul: Stüdyo İmge
- Evren, S.(2013). *Anarşizmler Anarşizmin Geçmişi ve Tarihleri*. Çeviri Barış Yıldırım & Elmas Deniz, İstanbul: İletişim Yayınları
- Fritsch, H. & Phua K. (2010) (Eds.). *Proceedings of the Conference in Honor of Murray Gell-Mann’s 80th Birthday Quantum Mechanics, Elementary Particles, Quantum Cosmology and Complexity*, Singapore : World Scientific Publishing
- Graeber, D. (2002). Küreselleşme Hareketi. *Başka Bir Dünya Mümkün*. (Der.) Süreyya Evren & Rahmi G. Ögdül, Çeviri Süreyya Evren-Rahmi G. Ögdül, 106-116, İstanbul: Stüdyo İmge
- Graeber, D. (2012). *Anarşist Bir Antropolojiden Parçalar*, Çeviri Bengü Kurtege&Sefer, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi
- Marshall, P. (2003). *Anarşizmin Tarihi İmkânsız İstemek*. Çeviri Yavuz Alogan, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları
- May, T. (2000). *Postyapısalcı Anarşizmin Siyaset Felsefesi*. Çeviri Rahmi G. Ögdül, İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Kayran, Y. (2013). İstanbul Türkçesine karşı isyan. *Birikim Aylık Sosyalist Kültür Dergisi*, 2013 Temmuz-Ağustos 291-292, 103-111, İstanbul: Birikim Yayınları
- Schank, R. (2015). Bilgi Sürprizlerdir. Üçüncü Kültür Bilimsel Devrimin Ötesi, (Eds.) John Brockhman, Çeviri Yelda Türedi, 166-179, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım
- Scott, J.C. (2008). *Devlet Gibi Görmek İnsanlık Durumunu Geliştirmeye Yönelik Projeler Nasıl Başarısız Oldu*, Çeviri Nil Erdoğan, İstanbul: Versus Kitap
- Tangün, Y. A. (2015). Epistemological Connections in Self-Organizing: Métis. XV. *International Symposium on “Disorder Systems: Theory and Its Applications*, 28 August- 1 September 2015, İzmir
- Snow, C. P. (1993). *The Two Cultures*. New York: Cambridge University Press

İnternet Kaynakları

www.bianet.org (2013). *Erdoğan: Taksim'e Cami de Yapacağız*. Erişim: <http://bianet.org/bianet/siyaset/147142-erdogan-taksim-e-cami-de-yapacagiz>., 18.2.2016

www.change.org (2015a). *Güncel Türkçe Sözlük'teki cinsiyetçi ifadenin kaldırılmasını istiyoruz*. Erişim: <https://www.change.org/p/tdkbim-g%C3%BCncel-t%C3%BCrk%C3%A7e-s%C3%B6zl%C3%BCk-teki-cinsiyet%C3%A7i-ifadenin-kald%C4%B1r%C4%B1lmas%C4%B1n%C4%B1-istiyoruz-m%C3%BCsaitim>., 18.2.2016

www.change.org (2015b). *TDK yanlışını düzeltmiyor! Biz de kampanyamıza devam ediyoruz!*. Erişim: <https://www.change.org/p/tdkbim-g%C3%BCncel-t%C3%BCrk%C3%A7e-s%C3%B6zl%C3%BCk-teki-cinsiyet%C3%A7i-ifadenin-kald%C4%B1r%C4%B1lmas%C4%B1n%C4%B1-istiyoruz-m%C3%BCsaitim/u/10509986>., 18.2.2016

www.tdk.gov.tr (2015a). *Kadın*. Erişim: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.56f92c2d9cdf90.25822403, 15.1.2015

www.tdk.gov.tr (2015b). *Müsait Kelimesinin Anlamı Hakkında Açıklama*. Erişim: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=561:b-asn-duyurusu&catid=35:duyurular., 18.2.2016